

81/1959

COBISS * U

I UMETNOST *

polja

37

novi sad - januar

1959

MUB. 6p. 1998

godina - v - cena - 20 dinara

BEZ UVODA U MAGISTRALU!

U Davičovom romanu »Radni našlov beskrajao postoji anegdota o čovjeku egipatskoj kraljici: »Ona da je slikar koji ju je naslikao čovaru, kavka je stvarno bila; otečela glavu. Naturalističku. Isto se desilo i onom lakerenu koji joj je na portretu dočarao i drugo oko. Za trećeg koji ju je napravio iz profila s neotcenjenim, zdravim okom, kraljica se udala.

Tu je Vuk Vasilić mislio na 155-og stranicu »Beskrage« (kako sada vrlo srećno nazivaju roman) i mislio da je tuncem, kad razmisljava o smislu svoga svedočenja i o stavu koji bi morao da izmisli prema savremenosti svojog.

I bai sam bio lepo smislio sliku sa okom (ne faraoninom) što gleda neteremicu prema ruci koja se spremila da ga zaseće, kao u jednom Bunjuelovom filmu, kad nadene opet u Daviču, u »Poeziji« i ostoprima ovakvu rečenicu: »Ne gledaj stvarnost pred sobom, ima da viđiš zvezde. Nasao sam još mnogo rečenica koje objašnjuju polazne parametre postrezolucionog Daviča, i treba sem ovoga konformističko-ironičnog, zapisati još jedan, ozbiljan:

»Pesnici su graničari beskraja, uvek za korali ispred kamena dokle se same i svega što se može.«

I neka ostani za druge prilike, i moje i tude, svakojake analize (o stilovima, recimo, kojima je Davič pišao svaku glavu »Beskrage« posebno i specifično); o sažimanju ličnosti koje (sažimanje) prviput srećemo u našoj literaturi i čiju efikasnost, na planu unutrašnjeg rasvjetljavanja likova, treba nekoliko puta preispitati; o eksplicitanju ličnosti kroz tude monologe; o Duši Baksu i Međakoviću, centralnim problemima ako se previdi osnovni problem (Vuk Vasilić); neka funkcija vremena u »Beskrage« ostane onako kako ju je tačno i iscrpno prokomentarisao Muharem Pervić a drugovi Kosta, Andreja, Filip i Janko kritički nerazjašnjeni (kao da to ne treba po-

mijati); neka Gaga i dalje ostane srame uz name sa Anome); pozabavimo se pitanjima Vuka-Vasića.

Upravo Vuka kao svetodika i ljubavnika, i njegovu ljubavnu podlost treba bliže pogledati sa razloga koji pružaju toliko primetna ostanuta naših ljubavnih podlosti, ili ponasanja ne-ljubomornih a zajedničkih, začikavskih.

SVEDOČENJE I LITERATURA

Pitanje Vukovog predavanja novinarstvu u saniranju je, makar i formalno, u našoj situaciji vrlo značajno. Cesar u mnogome aludira na Davičovu biografiju, ali — je li Vuk Vasilić mogao da »postane« pisac, literata, romantičar, i da ga tisti ono što ga tisti i što cini, za buduću istočju naše književnosti, najznačajniju nositeljicu knjige. *Odnos prema savremenosti* koji raspravlja Vuk tokom celog romana (važno je reći: savremenosti koja, rodovi se tek, prolazi sve dečje bolesti najnesrećnog novorođenčeta, a opet lepa, krepska i napredna u smislu koji ovaj reči daju naši majke) — takav odnos ne da je samo račlanjen i postavljan u najrazličitije varijante, najraznolikije alotske modifikacije, nego je i pravdu baš kao i u elvajverima ljubavnim. Jer, ne izvinjava se Vuk Vasilić glufo i nemuško, ni liceerno i snjiranski, posle svake zamerke sa Njom (lepot, godom i čudljivom), već je, baš kao zaljubljenko zeleni i odani, opravdava zamašnoum sumom razloga, objašnjenja, tumaćenja. Nećemo ovde slučajno pomenuti da jednom desilo da su ta opravdanja izgledala naivna i žuta (Čovekov čovek), ali su ovde prednosti rovana afirmisale ljubav i istinu.

UZ I NIZ ISTINU

Pisci su toliko vapili za istinom da

je samo nedovoljna a većita neusavremenost pronalaženja pobedita njihovu upornost. Kod Daviča, po našem mišljenju, ne vodi se samo reč o »stvarnosti« koju smo primećivali, ali ih nismo pominali nego o otkrivanju nekih istina i o sećanju oka koje gleda, a da to sećanje ne učini se bolnim, još manje stetnim, pogubnim. U prvoj verziji prikaza na nov Davičov roman bio sam izgradio sliku (oper) sedmočvor čoveke i »Poeziji i otpora«, a na sedmom spratu Gaga. I odišta mi izgleda uverljivo da tu je »Beskrage« samo razuden i profabularan, razrastao i sazreo čovekove čovek, a da su najbolje i najlepše (najlepše su o Gagi) one koje opravljaju i Čovekovog čoveka i novonastalu stvarnost. Uopšte, ako unapred priznamo da i naše društvo ima protivčestnost (a ako se izdajemo za marksiste nemamo kud) i još, kao poznavaoči duhu umetnosti, priznamo da nema nekonformističkog zalaganja za istinu i da nema umetnosti bez istine, gorčine ili obrazloženog odusevljenja — tada je celo pitanje jedino kojim putem poveći do umetničkog ovapljenja jednog stanja koje nikako ne bi smelo da ostane nezabeleženo.

Vuku Vasiliću tutnuta je u ruke i djele i akademska. I makar se nečim (Paralavestri) i učinilo, u nesrećnoj i tamnom trenutku, da je to isključivo pa-pirnata ličnost, namerno pozitivna i čak tendenciozno-pozitivna, ipak je ta figurina, ako hocete tako, od bele (režimskog) slonovače, putovala po svim našim vozovima, silazila u eudinike, obilazila prvačnice i filmsku atelje, a da joj se pri svem tom nikada ništa nije desilo. Samo se desi da Vuk o svemu razmišlja na jedan »zastareli« način. Kad ne razume sve čudljivosti i provokiranja neuhvatljive ipak stvarnosti (budući da ni njegov 50-godišnji tvorac još nije došao do nivoa na kom je sve jasno naročito ako se gleda).

daju samo svoja posla i svoj hleb, sada čije tekstove o savremenim ljudima i u izbijanjima preduzeća ne mogu da rasprodaju. (Ovo se često dešava i nekim satirama!) A čitali ste možda neke pisci koji sečaju na vašu radoznalost i čije knjige deluju na vaše osećanje savremenog našeg društva nekim podvodnim naznakama? I počinje da se priča o nekom talasu literature koja bi imala na drastičan način da izmeni neka naša pamćenja revolucije, da nas ubedi u ciničnost i druge deformacije koje su nosili ljudi kojima pripada slava. Ako bude zaista tako kako se samo ružno pretostavlja, onda će naša literatura poleći po istinama koje su to isključivo pod lupom koja pronalazi bizarnosti. Može da se desi da takva literatura vrati našeg čitaoča knjizi, ali bi se upravo njeni nosioci oglašili za one nepodle ljubavnike, rutinirane i sadiste, sposobne da ljubavnicu nateraju na patnje, nezainteresovani za sveču.

ODLOŽENA PRESUDA SAVESTI

Ako se sećate, napisao je Mića Đačić pre dva meseca u »Borbici« jedan članak o neangajovanosti našeg književnog sloja i upitno patetično pitanje: čemu se neda taj sloj pred nemilosrdnom presudom sutrašnjice? Biće da tu više poštu pomenuta reč *savest* u sve je bilo preistavljeni neobično prost. I to nije bilo jednom da se o savremenosti u našoj današnjoj literaturi tako pisalo. Što se presudivajuči čini, oni ili ne pominju da i »vojni savest stave na iste terazije, ili nikada nisu primili da se bave tako nečim. Posle onoga što sam gore zapao možda da izgleda da potomjed ředovima dokazujem izuzetnu genialnost Daviča. Ne, nego južerne nepažljivosti koje u svim takvim tekstovima previlaze čak i prepotentnost samozvanih sudija.

I bez mnogo strogosti može se pre suditi da naša literatura danas nema mnogo genialnih. Nešto pokusavajući i uspevajući da današnjeg čoveka otkriju u davnim ili ne tako davnim vremenima i njima neka je bivala što nam to (tako dobro) poklanjaju. A ima pi-

ISTOVREMENO VAN TUGE

Ovo se možda i neće uveliko uklopiti u dosadašnje ove zapise. Ali namerno zapisujem da nas u ovom trenutku na književnom planu napadaju i Kine, Sovjetskog Saveza, Bugarske, Rumunije, Za revizionizam! Tako.

Po ovim kritičarima ispadala da »spostoji sve jasnija povezanost revizionizma u politici, filozofiji i estetici, načinu kod nas, i da će nas to odvojiti od naroda i radničke klase itd. i povezati sa buržoazijom itd. Ne upuštajući se u polemiku (sa svoje strane mi smo s tim davno raskrstili), treba ovde konstatovati da je put ovakav kakav je uzelu naša literatura odista neodgovljiv od naše filozofije i politike, od naše prakse, od života; i da je literaturi i umetnosti ostavljeno na volju hoće li se boriti za ono što mogu da završe i drugi faktori, ili će da se zalažu za svoje najosnovnije — za čoveka. Takvog kakav je. A na način koji se stvaraocima učini najsvršihodniji. I tu smo dokazali da nismo deca.

Rekosmo, pisati o oku koje gleda nije ni jednostavno ni zahvalno. Zaseći ga — čak je i opasno. Valja se pozvati na istoriju i utvrditi da o savremeniciima niko nije vredno pisao a da ga to nije stalo neke nepriznajnosti. Ma i najmanje. I valja se uteti, posmišljajući na kritike sa strane: visoko smo. I nadati se.

Mirko MILORADOVIĆ

In Tangi:

Umnogovanje svodova

